

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,
д.е.н., професор, Національна академія внутрішніх справ

Неформальна економіка як передумова девіації сучасної елітної структури

Статтю присвячено дослідженню діалектики розвитку неформальної тіньової економіки, метаморфоз її форм від менш складних до більш складних, сучасних.

Ключові слова: «мале» суспільство, неформальна економіка малих форм, економіка автономної держави, двоїста економіка паразитарної «автономної» держави.

В.А. ПРЕДБОРСКИЙ,
д.э.н., профессор, Национальная академия внутренних дел

Неформальная экономика как предпосылка девиации современной элитной структуры

Статья посвящена исследованию диалектики развития неформальной теневой экономики, метаморфоз ее форм от менее сложных к более сложным, современным.

Ключевые слова: «малое» общество, неформальная экономика малых форм, экономика автономного государства, двойственная экономика паразитарного «автономного» государства.

V. PREDBORSKIJ,
doctor of economics, professor, National Academy of Internal Affairs

The informal economy as a prerequisite deviation of modern elite structure

The article investigates the dialectics of the informal shadow economy, the metamorphosis of its forms from less complex to more complex, modern.

Keywords: «small» society, the informal economy of small forms, the economy of the autonomous state, parasitic dual economy «autonomous» state.

Постановка проблеми. Процеси тіннізації, деградації соціально-економічних процесів, розвиток чинників кризової деформації державного управління, системна корупція обумовлюють високу ступінь гальмування процесів реформування суспільних відносин, необхідність вивчення сутності сучасних домінуючих тіньових впливів, імперативів щодо ефективних засобів їх обмеження.

Необхідність застосування ефективних засобів протидії тіньовій економіці знайшла відображення у ряді важливих законодавчих, нормативно-правових актів держави, таких як: проекти сучасного законодавства щодо протидії корупції, За-

кони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» (2014), «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011), Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003, №84/2003), проект Державної програми детінізації економіки, Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005, №1615/2005), постанови Кабінету Міністрів України з питань відстеження процесів тіннізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання, цілий ряд відомчих актів тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, Г.С. Буряка, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, Я.Я. Дьяченка, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, О.В. Турчинова та ін. Значний внесок у розробку адміністративно-правових і кримінально-правових аспектів протидії корупції зробили вітчизняні вчені-юристи.

У той же час у зв'язку з недостатнім системним вивченням явища тіньової економіки, її окремих форм та стадій засоби ефективного обмеження тіньових процесів потребують подальшого спеціального дослідження.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного вивчення сутності тіньової економіки, зокрема логіко-історичної метаморфози форм тіньової економіки від неформальної «малої» селянської економіки до сучасних паразитарних елітних утворень.

Виклад основного матеріалу. Наявність об'єктивних передумов домінування в економічній структурі суспільства, що перебуває в стані трансформації, паразитарного елітного (олігархічного) сектору [1, с. 150–167], як головного тінізуючого фактора розвитку, спричиняє кумулятивний синергетичний ефект підсилення тінізуючих процесів в інших секторах економіки за рахунок архаїзації соціально-економічних форм, виштовхування їх елітним сектором із звичних місць та функцій в економічній структурі, активізації при цьому великого обсягу маргінальних (експлоатричних) неформальних зв'язків. Це обумовлює пошук генези та тренду розвитку вихідної ланки формування цієї провідної паразитарної форми, зокрема, метаморфози неформальної економіки для наступної розбудови архітектоніки тінізуючого розвитку. Тіньова – неформальна економіка суспільств традиційного типу в умовах ринкових перехідних процесів набуває величезних масштабів. Якщо в умовах розвинутих країн неформальні утворення значною мірою перебувають у згорнутому вигляді, то при одночасному застосуванні моделі відкритої економіки для перехідних систем і тиражування всередині країни прозахідних засад розвитку неформальна економіка вибухоподібно розширює обсяг та спектр своїх перетворених форм, виступаючи передумовою виникнення та розвитку багатьох сучасних тіньових процесів. Таким чином, цей сегмент економічної структури, перебуваючи на її периферії, продемонстрував стійкий імунітет як до намагань її знищення та підпорядкування залишків загальному одержавленню економіки, так і надання йому розвинутих ринкових форм [2, с. 48–52; 3, с. 105–112].

Визначення категорії «неформальна економіка» в теорії тіньової економіки як діяльності, що перебуває за межами інституційованих норм, передбачає диференціацію її на два якісно різні блоки [4].

Перший блок представлено тіньовою економікою як девіантною діяльністю, що здійснюється за межами вимог тих чи інших формалізованих інститутів господарської практики (реєстрації і ліцензування, оподаткування, подання звітності, виконання вимог щодо регламентації господарської діяльності, інституційних вимог до бюджетного процесу тощо). При цьому неформальна (тіньова) економіка перебуває не поза інституційним середовищем, а всередині його, як секторне тіньове утворення. Останні створюють власні суб-

системи позалегалічних правил, які виступають як функціональні двійники заперечуваних легалічних норм. Ігнорування формалізованих інститутів тягне за собою встановлення квазінормативних (квазіконтрактних, на думку С.Ю. Барсукової) нелегалічних відносин з легалічними або нелегалічними партнерами. Класичним прикладом цих двох варіантів неформальної економіки є зв'язки підприємців з коруптивними чиновниками та криміналітетом. Самі намагання встановлення регулярних відносин із силовими партнерами легального і нелегалічного спрямування, що становлять неформальну систему регулювання, здійснюються в першому випадку за допомогою корупції, у другому – за допомогою кримінальної «унії» – нелегалічного контрактного права. Створення неформальної системи нормативного забезпечення підприємництва можна розглядати як формування альтернативного інституційного його середовища з метою використання можливостей подальшого залучення альтернативних організаційних, податкових, фінансових тощо ресурсів, а також трансакційних витрат порівняно з тими, які використовуються у межах офіційної економіки. Цей блок становить неформальну економіку у широкому розумінні цього слова, яке практично зливається з поняттям «тіньова діяльність». Інший великий блок неформальної економіки у вузькому розумінні, який, власне, історично і логічно і є неформальною економікою з іманентно притаманними їй механізмами – це домашня економіка, функціонування якої на власній основі передбачає з самого початку використання неформальних зв'язків. Домашня економіка не порушує господарського законодавства, оскільки процеси в ній не регулюються. Офіційна позанормативність домашньої діяльності є однією з основ сучасного суспільства, закритості цієї важливої і осяжної економічної форми. Статистична пряма невідповідність домашньої економіки є логічним продовженням іманентно властивої їй нетранспарентності.

До цього блоку неформальної економіки слід віднести, зокрема, обмежено модернізовані та гібридні малі економічні форми [1, с. 134–150], у тому числі малий бізнес, який знаходиться на спрощеній системі оподаткування (платники єдиного податку) у сфері торгівлі, громадського харчування, будівництва, сфері послуг домашньої економіки та сільськогосподарства. Цей «сірий» сегмент тіньової економіки дуже чутливий до надлишкового адміністративного тиску і втручання держави та швидко набуває форми «чорного» сегменту своєї метаморфози при цьому.

Даний блок неформальної економіки також презентовано малими формами наркоторгівлі, контрабанди, торгівлі людьми та нелегалічного їх трафіку через кордон, виготовлення та торгівлі зброєю, виготовлення фальшивих документів і грошових знаків, виготовлення і реалізації порнографічної продукції, рекету, проституції, сутенерства тощо. До цього блоку відноситься й діяльність таких фіктивних (неформальних) тіньових структур як конвертаційні центри, які завдають величезні збитки фінансово-кредитній системі суспільства.

Так, сучасні конвертаційні центри як функціональні структури тіньової економіки надають клієнтам численні протизаконні послуги, сприяючи їм в ухиленні від ПДВ, податку на прибуток та акцизів, у шахрайстві з фінансовими ресурсами, найпоширенішим видом якого є одержання незаконних від-

шкодувань ПДВ, і в інших видах шахрайства, крадіжках власності. Для цього використовується весь спектр можливостей банків: відкриття рахунків юридичних та фізичних осіб для незаконної діяльності; розрахунково-касове обслуговування, включаючи переведення коштів з рахункової форми в готівку (і навпаки), транзит коштів через рахунки фіктивних та буферних фірм; фіктивне кредитування; операції з векселями; перерахування грошей за кордон; конвертація в різні валюти тощо. За допомогою буферних фірм, що мають ліцензії на будь-які види діяльності – від операцій з підакцизними товарами до заготівель металобрухту і будівництва, за невеличку додаткову плату клієнти можуть займатися ліцензованими видами діяльності, заощаджувати час і чималі кошти, потрібні для одержання дозволів. Деякі представники малого та середнього бізнесу проводять досить активну підприємницьку діяльність без державної реєстрації, дістаючи весь необхідний спектр послуг від конвертаційних центрів [5].

«Сірий-чорний» симбіоз неформальної економіки легко пристосовується до змінних умов середовища її існування, перекидаючи свої ресурси в одну з можливих ефективних форм метаморфози, домінуючої за конкретно історичних умов.

Новітні часи квазіринкових трансформацій до суперечностей вказаної моделі неформальної економіки додали суперечності її сітьової організації, яка є своєрідним проявом суперечностей між індустріальними вузловими (елітними) зонами і позавузловими здебільшого неформальними утвореннями.

Закономірності розвитку, тренди тіньових процесів виявляються у ланках метаморфоз неформальної організації в Україні. Такими слід вважати такі ланки діалектичної тріади неформальної організації: вихідна метаморфоза – неформальна економіка малих форм (княжої доби); вторинна форма метаморфози – економіка автономної держави; сучасна форма або двоїста економіка паразитарної «автономної» держави.

Важливого методологічного значення набуває уявлення про вихідну протоформу (метаморфозу) сучасної неформальної тіньової економіки, як форми кризи державного управління, яка історично та логічно визначає подальший розвиток цього соціально-економічного феномену. Такою формою, історичною стадією становлення сучасної неформальної тіньової економіки в Україні є так зване «мале» неформальне суспільство – така соціальна субкультура, яка виключає інституціоналізацію відносин, характеризується відсутністю взаємозв'язків між повсякденним життям людей і формальною владою, нерозвинутістю політичного представництва інтересів широких мас населення. Отже, тінзаційний ефект неформальної організації виникає внаслідок її взаємодії з дисфункційним паралельно існуючим простором (по відношенню до особливостей неформальної організації) системою державного управління. Для «малого» суспільства характерним є локальна, неформальна і неінституціоналізована природа соціальної організації, дуалізм норм, які діють у цьому суспільстві.

Звернемо увагу на те, що залежне становище «малого» суспільства (відносна форма), нав'язування йому норм поведінки ззовні з боку «великого» суспільства (еквівалентна форма) створює особливо сприятливі умови для формування дуалізму норм і формування субкультури «малого» – тіньового суспільства, яке протистоїть «великому». Нав'язані ззовні норми поведінки (зокрема економічної) асоціюються у свідо-

мості індивідів із зовнішнім ворогом, що викликає протидію, конфлікт інтересів і дій, тоді як «свої» (дуальні) норми стимулюють добровільне підпорядкування їхнім приписам, солідарність, прозорість, відсутність насилля для підкорення їхнім вимогам. А. Гальчинський взагалі вважає, що функціонування в Україні дуалізму норм суспільно-економічної поведінки, субкультури «малого» суспільства зі стійкою протидією, ворожістю інтересів, які перевищують критичну масу тінзації, перетворило цю субкультуру на соціальний інститут із власними (офіційними і неофіційними) механізмами реалізації [6].

Економічною основою «малого» суспільства є дрібне селянське господарство, а також пізніше розвиток (з кінця 18-го ст.) общинного користування землею (у східній та південній Україні) [7, с. 189–204].

Попереднє вивчення розвитку історичних тіньових форм вітчизняного суспільства дає змогу зробити висновок про те, що воно являло собою: а) цивілізаційну якість як селянське суспільство з неформальною організацією; б) імперську (постімперську) провінцію Росії, яка стрімко перетворюється у маргінальне суспільство; в) сформовану систему громадянського опору та взаємної допомоги всередині спільноти у вигляді малих організаційних форм через тиск держави.

Таким чином, головні історичні ознаки вітчизняного суспільства дають змогу визнати його як «мале» суспільство, що існує разом і поряд із домінуючим імперським, має незавершений характер модернізації, локальну, неформальну, неінституційовану тіньову природу соціальної організації [8, с. 16].

Для імперій є характерним авторитарний спосіб інтеграції територій і суспільства провінцій «зверху» [9, с. 64–65]. Таким чином, більш вагоме значення для імперського управління має вертикальний характер політичних зв'язків, у протилежність комбінації зв'язків горизонтальних і вертикальних, характерних для аграрних цивілізацій. Неадекватний – авторитарний спосіб інституційних зв'язків звичайно призводить до посилення феномену «малого» суспільства щодо пануючого імперського. Для нього є характерними відсутність чітких кордонів між сферами діяльності, персоніфікація відносин, недосконалість механізмів контролю насилля та дуалізм норм [8, с. 15–30]. Посилення «малого» суспільства означає утворення могутнього підґрунтя тіньових процесів.

Другою ланкою метаморфоз неформальної економіки історично і логічно є становлення та розбудова «автономної» козацької держави. У цій формі метаморфози неформальна суспільна організація «піднялася» до рівня неформальної інституційної організації цілої держави.

З початку XVII ст. козацький політичний автономізм виявився у прагненні Війська Запорозького перенести свій організаційний устрій та юрисдикцію на «волості» (південніше умовної лінії Тетіїв – Біла Церква – Київ – Переяслав – Лубни – Миргород) і спробі, за умови визнання влади лише короля, вийти з-під підпорядкування місцевих владних структур. Упродовж цього часу «під впливом «полонізації» урядів прикордоння, проведення низки комісій проти козаків та ухвали антикозацьких сеймових конституцій, в ієрархії цінностей козацтва остаточно закріплюється протиставлення – «покровитель» – король / ворог – польська шляхта...». А відтак у цьому регіоні впроваджуються власні самоуправління, судочинство, військова організаційна структура. Водночас Вій-

сько Запорозьке намагалося відігравати роль самостійного суб'єкта міжнародних відносин.

Джерела фіксують неухильний процес автономізації козацького регіону, який починав жити своїм особливим життям, із існуючих владної, адміністративно-територіальної й судової систем Польщі. Не випадково у 1616 році один із польських урядовців звернув увагу сейму на факт творення козаками власної «Республіки», побоюючись, щоб із часом вони не проголосили її відокремлення від Речі Посполитої. Через дев'ять років король Сигізмунд III констатував: «...козаки вважають себе окремою Річчю Посполитою. Вся Україна у їхніх руках, шляхтич невільний у своєму домі, у містах і містечках й к. м. все управління, вся влада у козаків, вони привласнюють юрисдикцію, встановлюють закони... Мир і війну встановлюють на власний розсуд; вони порушують союзи, укладені Річчю Посполитою». У листі до нього від 20 липня 1625 року князь Єжи Збараський переймався, що козацтво перебирає владу, яка належала тільки королю й Речі Посполитій, зокрема, наголошував на тому, що воно уклало союзи з іноземними володарями [10, с. 228–268].

Державна ідея зароджувалася на ґрунті суспільно-політичної організації «козацького устрою», що відзначався демократичністю. Її основні принципи полягали у запереченні феодалної залежності й внутрішньостанової нерівноправності; визнанні рівності у праві власності на землю й сільськогосподарські угіддя, можливості займатися промислами й торгівлею; вільного вступу до козацького стану будь-кого незалежно від станової, конфесійної чи національної належності; права обирати органи самоуправління і бути обраними до них. Козацтво виробило власний кодекс «прав і вольностей» – неписаних етичних правил, природних прав і правових норм – що визначав його соціально-правовий статус у суспільстві [10, с. 235].

Третім елементом тріади метаморфоз неформальної організації є двоїста економіка паразитарної «автономної» держави. Цей елемент є результатом діалектичного заперечення та утримання у собі (діалектичне зняття) попередніх двох форм метаморфоз й інтегрує у собі два її блоки (див. вище) при абсолютній перевазі, домінуванні першого з них, до якого належить девіантна діяльність, що здійснюється за межами вимог тих чи інших формалізованих інститутів господарської практики, та неформальну економіку у вузькому розумінні, яка власне, і є неформальною економікою з іманентно притаманними їй механізмами – це домашня економіка, функціонування якої на власній основі передбачає з самого початку використання неформальних зв'язків.

Обсяги тіньової складової підприємництва першого блоку, як спосіб отримання надходів, більше представлені в діяльності бізнес-елітних структур великих індустріальних регіональних центрів країни, які замикають на собі накопичення величезних обсягів виробничого капіталу, його трансформації у спекулятивний капітал за допомогою приватизаційних процесів, сировинного та інтелектуального потенціалу регіонів.

Головним видом монополії, яка є системоутворюючим атрибутом для функціонування паразитарного елітного сектора, виступає монополія на експлуатацію адміністративного ресурсу органів державної влади на свою користь.

Економіка елітних утворень має кланову неформальну структуру, сформовану на базі територіально-бізнесового та службово-бізнесового нагромадження клієнтських,

корупційних зв'язків у адміністративно-бізнесових групах, що утворюють нетранспарентну, «автономну» (від офіційної держави, суспільства), паразитарну, паралельну офіційній, державу (державу – реципієнта паразитарних структур). Таким чином, дисфункційні проблеми організації влади, зокрема наявності в ній системної тінізації, корупції в Україні, обумовлені найтіснішим зв'язком із закономірностями розвитку метаморфоз неформальної організації, наявності джерел потенційної дисфункційності у їх генезі.

У цих умовах корупція набуває системного характеру, стає неодмінним атрибутом адміністративної системи, іманентним способом її регуляції. У зв'язку з цим, найбільш небезпечними категоріями корупційних діянь в Україні є протиправно отримані переваги не у формі матеріальних благ (це вторинний контур результатів корупційного зв'язку), фінансових засобів чи послуг, а перш за все, переваги, отримані за рахунок корупційних діянь у системі влади – політичні, економічні, адміністративні, бюджетні, податкові тощо. Як результат, визначення корупції може набути наступного вигляду: корупція – особлива форма протиправного використання державно-владного ресурсу представниками державного апарату, уповноважених на виконання функцій держави, а також зв'язаних з ними іншими представниками державного апарату та підприємницьких кіл з метою, перш за все, здобуття переваг у політичній, економічній, адміністративній, фінансовій діяльності, бюджетній, податковій сферах тощо, а також отримання матеріальних благ [11, с. 23–27].

Існування елітної структури за межами впливу, регулювання та контролю офіційної державної влади, замість цього зрощення її з провідними паразитарними сегментами влади, виведення з-під контролю суспільства, створення «автономної» тіньової держави – двійника офіційної, перетворює її на наймогутнішу частину сучасної тіньової діяльності на основний двигун, каталізатор поширення паразитарної тінізації економічного життя через перекидання фіскального тягаря на плечі ординарної економіки. Ця друга тіньова, паразитарна «автономна» держава не тільки знаходиться поза офіційного контролю та регулювання, але й активно протистоїть, протидіє офіційній державі, контролю з боку суспільства. Поява елітного сектора як головного тінізатора економіки ділить тіньовий економічний простір на три основні частини – тіньовий елітний сектор; тіньовий ординарний (сектор середнього та малого бізнесу); тіньовий архівазований (неформальний) сектор. Питома вага останнього серед мікро- і малих вітчизняних підприємств у даний час становить близько 70 % виробництва [12, с. 8].

Сучасна стратегія обмеження неформального сектора, вирішення бюджетних проблем за його рахунок, перекидання на його плечі головних завдань щодо подолання бюджетних дефіцитів, яка представлена в реальній адміністративній практиці посилення тиску державних органів, прирікає діяльність неформального сектора на інтенсивні тінізаційні процеси, перехід до «чорної» стадії метаморфози.

Фундаментальні підходи до реформування неформальної економіки, зокрема у зв'язку з введенням в дію нової редакції Податкового кодексу, повинні враховувати особливу двоїстість її організації: слід зосередитися на максимальному обмеженні, витісненні автономності паразитарної дер-

жави, формуванні державної стратегії розмежування бізнесу та влади; всілякій підтримці з боку держави другого блоку неформальної економіки – економіки виживання на основі функціонування засад соборної організації, солідарної підтримки та допомоги, інституційної компліментарності (взаємодоповнюваності), які іманентно властиві спадковим закономірностям вітчизняної організації.

Висновки

Закономірності розвитку, тренди тіньових процесів виявляються у ланках метаморфоз неформальної організації в Україні. Такими слід вважати наступні ланки діалектичної тріади неформальної організації: вихідна метаморфоза – неформальна економіка малих форм (княжої доби); вторинна форма метаморфози – економіка автономної держави; сучасна форма або двоїста економіка паразитарної «автономної» держави.

Економіка елітних утворень має кланову неформальну структуру, сформовану на базі територіально-бізнесового та службово-бізнесового нагромадження клієнтських, корупційних зв'язків у адміністративно-бізнесових групах, що утворюють нетранспарентну, «автономну» (від офіційної держави, суспільства), паразитарну, паралельну офіційній, державу (державу – реципієнта паразитарних структур). Таким чином, дисфункційні проблеми організації влади, зокрема наявності в ній системної тінізації, корупції в Україні, обумовлені найтіснішим зв'язком із закономірностями розвитку метаморфоз неформальної організації, наявності джерел потенційної дисфункційності у їх генезі.

Фундаментальні підходи до реформування неформальної економіки, зокрема у зв'язку з введенням в дію нової редакції Податкового кодексу, повинні враховувати особливу двоїстість її організації: слід зосередитися на максимальному обмеженні, витісненні автономності паразитарної держави, формуванні державної стратегії розмежування бізнесу та влади; всілякій підтримці з боку держави другого блоку неформальної економіки – економіки виживання на основі функціонування засад соборної організації, солідарної підтримки та допомоги, інституційної компліментарності (взаємодоповнюваності), які іманентно властиві спадковим закономірностям вітчизняної організації.

Список використаних джерел

1. Предборський В.А. Теорія тіньової економіки в умовах трансформаційних процесів / В.А. Предборський. – К.: Задруга, 2014. – 400 с.
2. Предборський В.А. Неформальна економіка як сектор тіньового вітчизняного економічного простору / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки України. – К., 2006. – Вип. 8. – С. 48–52.
3. Предборський В.А. Розбудова особливої форми елітної економіки у системі факторів тіньових процесів / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного ін-ту Мін-ва економіки та з питань європейської інтеграції України. – К., 2005. – Вип. 4. – С. 49–54.
4. Барсукова С.Ю. Неформальная экономика и сетевая организация пространства в России [Електрон. ресурс] / С.Ю. Барсукова. – Режим доступу: <http://www.socio.ru/wr/00-1/Barsukova.htm>.
5. Веткін А. «Конвертаційні центри»: інституційні особливості і роль у тіньовій економіці / А. Веткін // Економіка України. – 2005. – №8. – С. 12–19.
6. Гальчинський А. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу / А. Гальчинський. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
7. Туган-Барановський М.І. Політична економія / М.І. Туган-Барановський. К.: «Наукова думка», 1994. – 263 с.
8. Олейник А.Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти / А.Н. Олейник. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 418 с.
9. Наследие империй и будущее России / Под ред. А.И. Миллера. – М.: Фонд «Либеральная миссия», Новое литер. обозрение, 2008. – 528 с.
10. Історія українського козацтва / В.А. Брехуненко, Л.В. Войтович, О.Б. Головка та ін. – К.: Видавничий дом «Могиллянська академія», 2011. – 799 с.
11. Предборський В.А. Корупція як системне явище в механізмі тіньового розвитку соціально-економічних процесів / В.А. Предборський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково-дослідного економічного інституту Мін-ва економіки України. – К., 2007. – Вип. 2. – С. 23–27.
12. Сігер Ч. Загальний стан та передумови розвитку фінансового ринку в Україні / Ч. Сігер, Х. Паттон. – К.: Financial Markets International, 2000. – 191 с.

І.К. ЧУКАЄВА,

д.е.н., г.н.с., Інститут економіки та прогнозування НАН України

Переваги та можливі шляхи їх реалізації щодо забезпечення розвитку нафтотранспортних систем України в частині виконання умов угоди з ЄС

У статті розглянуто можливості розвитку нафтотранспортних систем України у світі виконання умов угоди з ЄС.

Ключові слова: нафтотранспортні системи, міжнародне співробітництво, угода з ЄС, маршрути транспортування.

І.К. ЧУКАЄВА,

д.з.н., г.н.с., Інститут економіки та прогнозування НАН України

Преимущества и возможные пути их реализации по обеспечению развития нефтетранспортных систем Украины в части исполнения условий соглашения с ЕС

В статье рассмотрены возможности развития нефтетранспортных систем Украины в свете исполнения условий соглашения с ЕС.